

Traducerea *Liturghierului* în limbajul mimico-gestual liturgic românesc

Constantin ONU

Translating the Liturgy book into Romanian Liturgical Sign Language is an unprecedented endeavor within the Orthodox Church. Accepting as a pastoral method the communication through Sign Language, the Romanian Orthodox Church has faced the situation of identifying liturgical signs and making a clear distinction between them and the signs of the laity. Next, we had to convert the sonorous and musical liturgical text intended for the hearing Orthodox believers, into a visual - gestural one. Thus, we have proceeded to the decomposing of the Sign Language sentence into minimal component parts and then we have reorganized them in order to be meaningful for the receiver's eye, that is for the deaf person.

Ca un semn al bunăvoinței pe care providența divină o manifestă pentru cei de astăzi și ca o trecere mîngîietoare a Duhului Sfînt prin Biserica Sa, a apărut în mod evident necesitatea integrării persoanelor surde în viața de cult.

Cuvintele Mîntuitorului, rostite în momentul vindecării unui surd, „*Effatta!*” (*Marcu 7, 34*) adică „*Deschide-te!*” au străbătut veacurile și ne-au îndemnat și pe noi să ne deschidem mințile, inimile, precum și toată dragostea față de credincioșii surzi. Am considerat că nimănui nu trebuie să-i fie oprită mîntuirea prin simple bariere lingvistice, din moment ce Sfînta Scriptură ne poruncește în Vechiul Testament (*Psalmul 116, 1*): „Lăudați pe Domnul în toate limbile, prealăudați-L pe El toți oamenii” și în Noul Testament: „Mergînd, învățați toate neamurile...” (*Matei 29, 19*).

Facem precizarea că limba semnelor a fost absentă la Turnul Babel și la Cincizecime, dar constatăm că acum este prezentă, în ortodoxie și, cu siguranță, va fi și în eshatologie pentru că, prin cult, omul se întîlnește cu Dumnezeu, ca Persoană, și intră în comuniune cu El. Integrarea persoanelor surde în Biserică face ca și surdul să vorbească cu Dumnezeu *prin gesturi* pline de încărcătură spirituală.

Traducerea primului Liturghier în limbajul mimico-gestual liturgic românesc

În anul mîntuirii 2008 vede lumina tiparului primul Liturghier tradus în limbajul mimico-gestual¹ care este bilingv, cu rugăciunile în taină, păstrate în topica limbii

---

¹ Lucrare apărută la Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2008.

române. Validarea acestei traduceri a fost dată în primul rînd de Sfântul Sinod, prin hotărîrea 4502/2005, în urma dezbaterii formei traducerii în cadrul Conferinței Naționale a Reprezentanților Comunităților Ortodoxe ale Persoanelor Deficiente de Auz din Patriarhia Română (17-19 octombrie 2005) de la Curtea de Argeș și nu în ultimul rînd de credincioși înșiși, prin asumarea în vocabularul comun a acestor semne și noțiuni.

Traducerea Liturghierului ortodox în limbajul mimico-gestual liturgic românesc este o inițiativă fără precedent în lucrarea pastorală a Bisericii noastre și chiar în lumea ortodoxă. Prima ediție adună în paginile sale Sfintele Liturghii oficiate în cultul Bisericii Ortodoxe, astfel împlinind o mare lipsă din tărîmul liturgic și chiar pastoral misionar, destinat surzilor ortodocși din România. Biserica Ortodoxă Română a început misiunea printre surzi în 1996, cu binecuvîntarea Înalt Preasfinției Sale Calinic, Arhiepiscopului al Argeșului și Muscelului.

Traducerea în sine a pus numeroase probleme. Cum să faci o asemenea traducere? Cum să faci din Liturghia Cuvîntului Întrupat, Liturghia Semnului Întrupat? Efortul nostru s-a lovit de unele dificultăți majore care au trebuit rezolvate pe parcurs.

În primul rînd, din nou, este vorba de o acțiune de pionierat. Este pentru prima dată în istoria Ortodoxiei cînd o carte de cult este tradusă în limbajul mimico-gestual. De asemenea, este pentru prima dată în istoria Comunității Surzilor din România cînd se efectuează traducerea integrală a unei cărți din limba română în limba semnelor. S-ar putea obiecta că surzii, văzînd, au acces la textul scris și deci nu ar mai fi nevoie de o traducere de acest gen și poate nici de slujitori special consacrați. Ei ar putea participa, mental, la cult urmărind pe text desfășurarea slujbei și citind pentru sine cuvintele preotului și ale corului / citețului.

Cu toate acestea, chiar și așa, se simte nevoia unei asistențe speciale individuale pentru ca deficientul să urmărească textul concomitent cu desfășurarea lui, sincronizîndu-se. În plus, din punct de vedere liturgic, comunicarea surdului nu mai este cu preotul și / sau prin acesta cu Dumnezeu, ci cu eventualul asistent și cu cartea. Cu asistentul, ea va fi minimă, indicativă, dar și cît mai restrînsă ca durată și amploare, cu precauția de a nu deranja ceilalți credincioși participanți. O atare modalitate este inoportună, liturgic vorbind, deoarece participarea aproape impersonală, prin intermediul unei cărți este în deplin dezacord cu caracterul personalist-comunitar al cultului ortodox și mai ales al Dumnezeieștii Liturghii. Pe de altă parte, studiile de specialitate (Stănică /Popa /Popovici, 2001: 138) demonstrează că doar o mică parte din surzii adulți sau școlari dețin o cunoaștere adecvată a limbii auzitorilor în mijlocul cărora trăiesc, în forma ei scrisă și orală. Mijlocul util de vestire a Evangheliei pentru acest *neam* este limbajul mimico-gestual liturgic românesc, fapt pentru care recomandăm persoanelor care deserveșc confrății surzi să adopte modalități de comunicare gestuale, pentru a-i antrena pe surzi în însușirea mesajului Bisericii.

În traducere ne-am folosit de o schemă desprinsă din firescul lucrurilor, care constă în identificarea participanților la procesul de comunicare și precizarea

raporturilor dintre aceștia. În acest caz, avem de-a face cu un triunghi cu baza formată din dimensiunea orizontală-umană a subiecților participanți, preotul și credincioșii, aflați ambii în legătură cu Dumnezeu, situat în vârful acestui triunghi. Subliniem că am ținut cu tot dinadinsul ca traducerea să fie în limbajul mimico-gestual, așa cum îl percepem și îl concepem în momentul de față.

Au existat voci care considerau că traducerea trebuie să se facă într-un limbaj gestic care să urmeze fidel limba română, adică, de fapt, într-o limbă română gesticulată. Se invocau două argumente:

1. surzii trebuie ridicăți din punct de vedere cultural;
2. textul liturghiei, fiind sacru, trebuie păstrat intact.

Această modalitate de traducere ar fi fost pretabilă pentru persoanele surde capabile de a citi fluent și deci să opereze liber în scheme de gândire conforme limbii române și, în consecință, să poată înțelege logica ce stă în spatele semnelor care, repetăm, nu este a limbajului semnelor, ci a limbii române vorbite. Însă ea nu ar fi fost totalmente accesibilă pentru marea masă de surzi, aceștia nefiind în măsură a înțelege corect un text scris, chiar și transpus în semne, nu tradus. Liturghia, într-adevăr, este sacră, însă textul ei poate suferi, fără a i se aduce nici o știrbire, adaptări în funcție de limba în care este tradus.

Aspecte gramaticale ale limbajului mimico-gestual românesc

Textul liturgic adresat credincioșilor ortodocși auzitori din Biserica Ortodoxă Română, încărcat de sonoritatea și muzicalitatea sa, trebuie convertit într-o formă de exprimare vizual-coregrafică pentru a putea fi accesibil credincioșilor surzi. Ca urmare, propoziția limbajului verbal se descompune mai întâi în elemente de bază, după care se reorganizează în așa fel încât să aibă un înțeles deplin pentru ochiul care va absorbi întreaga informație și, de fapt, singura de bază pentru persoana surdă.

Vom lua ca exemplu textul liturgic al prefacerii Cinstitelor Daruri:

Preotul: Doamne, Cel ce *ai trimis* pe Preasfântul Tău Duh, în ceasul al treilea, Apostolilor Tăi/1, pe Acela, Bunule, *nu-L lua* de la noi,/2 ci ni-L *înnoiește* nouă, /3 celor ce *ne rugăm ție*./4

Acesta devine, în topica limbajului mimico-gestual liturgic românesc:

„**Doamne, Tu ai trimis Duh Preasfânt apostolilor Tăi [în] ceasul al treilea** [P]² (*propoziție principală*)

Doamne, Bunule, Duhul Sfânt nu-L lua de la noi [P] (*propoziție principală*)

Ne rugăm Ție [P] (*propoziție principală*)

Duhul Sfânt dă nouă [și] acum [pp]³ (*completivă indirectă*)

Iar în traducerea în limbajul mimico-gestual liturgic românesc devine:

---

² Semnul reprezintă pauza între gesturi, are valoare de virgulă sau de punct în funcție de timpii alocați ei și va determina o prelungire a ultimului gest; [p]=2 secunde.

³ [pp]=4 secunde.

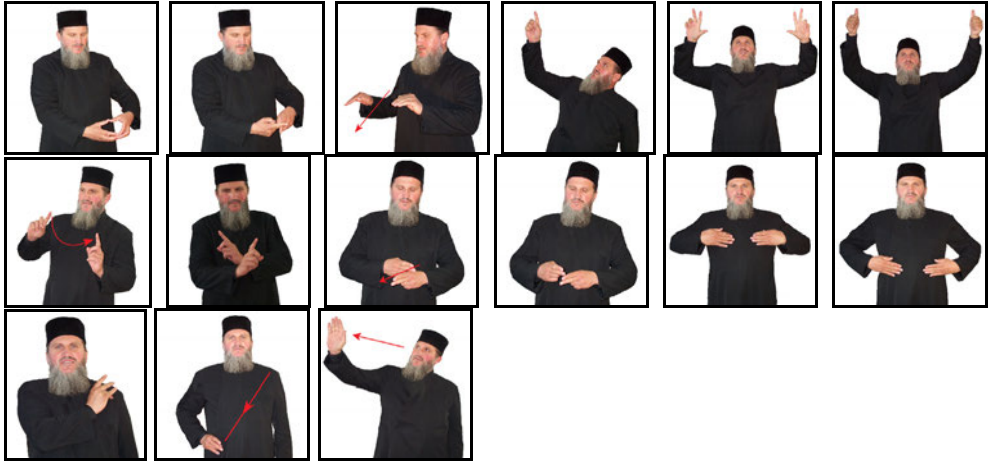
Și fă, adică, pîinea aceasta, Cinstit Trupul Hristosului Tău.

Iar în limbajul mimico-gestual liturgic:

Pîinea⁴ aceasta Tu Doamne prefă-[o] [în] cinstit trupul Hristosului Tău
 [pp]

Traducerea în limbajul mimico-gestual liturgic românesc este:

⁴ Am găsit potrivit să reprezentăm aici semnele de agneț sau pîine cu pecete.

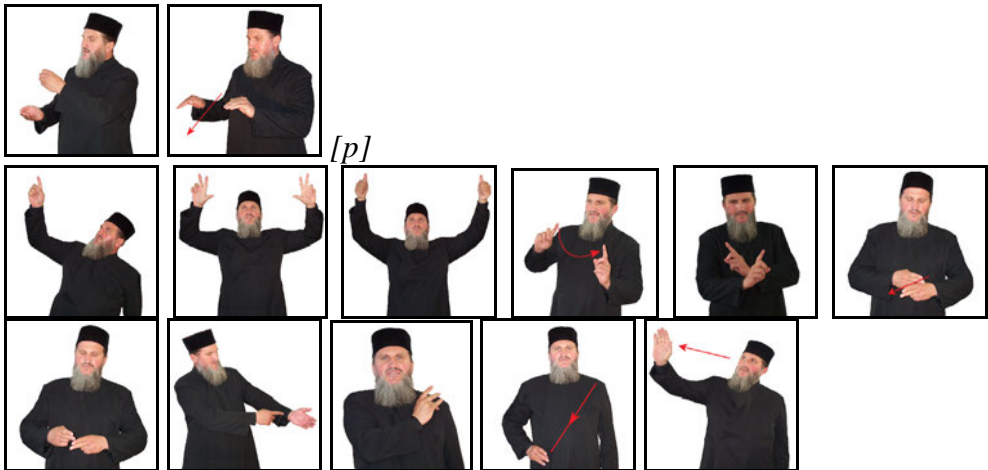
Iar ceea ce este în potirul acesta, Cinstit Sîngele Hristosului Tău.

Topica în limbajul mimico-gestual liturgic românesc este:

Vinul [din] potirul acesta [p]

Tu Doamne prefă-[l] în cinstit sîngele Hristosului tău [pp]

Traducerea în limbajul mimico-gestual liturgic:

Prefăcîndu-le cu Duhul Tău cel Sfînt.

Topica în limbajul mimico-gestual liturgic românesc:

Pe acestea două Tu Doamne prefă-[le] cu Duhul Tău Sfînt [pp]

Traducerea în limbajul mimico-gestual liturgic românesc este:

Diaconul: *Amin, Amin, Amin.*

Topica în limbajul mimico-gestual liturgic:

Amin Amin Amin

Traducerea în limbajul mimico-gestual liturgic românesc este:

Epicleza (Vintilescu, 1998: 250) este o Cincizecime reînnoită⁵ care reprezintă momentul culminant al Anaforei și este atins prin rugăciunea de chemare sau invocare a Sfântului Duh de către preot peste sine și peste comunitatea bisericească prezentă și asupra darurilor, pentru a fi prefăcute în Trupul și Sângele lui Iisus, jertfite pentru mântuirea lumii.

Rostirea troparului Ceasului al treilea apare ca un imperativ al conștiinței religioase și ca un mijloc de pregătire a evlaviei cu care trebuie așteptată minunea pogorîrii focului Dumnezeirii, adică venirea Sfântului Duh peste daruri, spre a le prefăce în Trupul și Sângele Domnului. În ipostaza de organe ale harului divin, liturghisitorii încep în taină o acțiune de pregătire specială, făcînd mai înainte trei rugăciuni – act de smerenie și de mărturisire – într-o supremă concentrare și înălțare a spiritului spre Părintele ceresc, *cu privirea rugătoare și cu mîinile ridicate*, preoții liturghisitori se roagă apoi rostind textul rugăciunii din troparul amintit (Onu, 2003:12). Această ținută sau poziție fizică constituie expresia cea mai indicată unei stări sufletești în care se așteaptă și se nădăjduiește, traducînd, exprimînd și subliniind stări de religiozitate și dispoziții de spirit anumite, dirijînd în același timp spiritul și fiind acțiuni de încordare a întregii ființe în angajarea și susținerea avîntului spiritual (Onu, 2003:254).

Poziția și acțiunea liturghisitorului trebuie să se conducă de legea sau principiul corespondenței dintre formă sau acțiune și de ideea pe care trebuie să o exprime.

⁵ Faptele Apostolilor, 2, 17.

Este firesc deci ca *mai întâi preotul să-și ridice privirea și mâinile în sus*, o dată cu cugetul și apoi să execute în Limbajul Mimico - Gestual: „... trimite Duhul Tău cel Sfânt peste noi...”, iar la *gesturile*: „Și pe aceste daruri ce sînt puse înainte”, cu o mișcare lină spre ele să le identifice pe Sfinta Masă.

Ajungînd la finalul epiclezei: „Și fă, adică, pînea aceasta Cinstit Trupul Hristosului Tău”, preotul arată și binecuvîntează cu mîna dreaptă în semnul Crucii Sfîntul Agneț, făcînd apoi de asemenea același lucru deasupra Sfîntului Potir, după care execută *gesturile* prin care ceea ce este în acesta să devină: „Cinstit Sîngele Hristosului Tău”. Le binecuvîntează apoi a treia oară pe amîndouă deodată, după care execută *gesturile* pentru: „Prefăcîndu-le cu Duhul Tău cel Sfânt”.

Elanul spre Dumnezeu, ce ne sensibilizează și înflăcărează conștiința pentru El, uitînd de noi înșine, este Duhul Sfînt. Poziția dreaptă a liturghisitorilor în timpul rugăciunii epiclezei este dictată în chip logic de rațiuni de ordin practic, în primul rînd în legătură cu activitatea implicată de ritualul epiclezei, deoarece liturghisitorii trebuie să însoțească anumite părți din textul ei prin *gesturi*, arătînd adică și binecuvîntînd cu mîna Cinstitele Daruri. Astfel, minunea prefacerii acestora în Trupul și Sîngele Domnului se săvîrșește prin rugăciune și prin mîna făcînd *gestul* de binecuvîntare a preoților, acestea fiind acte integrante ale ritualului epiclezei.

În urma acestei succinte prezentări a traducerii textului liturgic evidențiem și faptul că în ceea ce privește gramatica limbajului mimico-gestual, ca și în limba română, aceasta posedă subiecte și predicate și părți secundare la nivelul propoziției, precum și părțile de vorbire, cu același rol ca și în limba română: substantive, verbe, pronume, numerale, adjective și adverbe care se referă la substantive sau verbe, conectori. Rezultă de aici că textul tradus în limbaj mimico-gestual poate fi analizat din punct de vedere gramatical.

Unele substantive și verbe pot avea aceeași formă a mîinii, acestea deosebindu-se prin mișcarea mîinii și poziția semnului în cadrul mesajului. În ceea ce privește numărul plural, menționăm că există mai multe feluri de a forma pluralul substantivelor gesticulate. De pildă se folosește: repetiția *gestului*, calificatorii (*gesturile pentru mulți, cîțiva, mai mulți*, înainte de a forma *gestul* pentru substantiv), indicarea persoanelor la care se face referire.

Pentru a înțelege conceptele de timp *prezent, trecut și viitor* în limbajul gestual, cel care le studiază va trebui să se gîndească la un spațiu din fața corpului său ca reprezentînd timpul prezent. De pildă, semnele-marcă pentru timpul acțiunii prezente *acum, aici, astăzi, în acest moment* se realizează cu ambele mîini în fața pieptului. Semnele care se referă la viitor descriu o mișcare a mîinii spre înainte, de îndepărtare de corp, de exemplu, *mîine, poimîine, în viitor*. În mod similar, semnele care se referă la trecut, *ieri, alaltăieri, săptămîna trecută* – sunt însoțite de o mișcare spre înapoi. În afară de aceste timpuri principale, nu putem vorbi în limbajul gestual de variații ale acestor timpuri ca în limbajul verbal (Onu 2008: 14).

Deși limbajul mimico-gestual este, în principal *vizual*, nu sunt evitate semnele de punctuație. Astfel, cînd se pune o întrebare se gesticulează în aer forma

semnului întrebării la sfârșitul sau începutul unei propoziții și se mimează o expresie facială întrebătoare, păstrându-se mai mult timp ultimul semn efectuat (care poate fi semnul exclamării, al întrebării, două puncte, punct). Punctuația poate fi folosită mai ales pentru exactitate sau pentru accentuare, când este necesar sau de dorit, dar aceasta este, cel mai adeseori, omisă în favoarea expresiei faciale sau a duratei gesturilor. Pauzele impuse de virgulă, punct și virgulă sau punct pot fi transpuse gestual prin semne specifice, fie cu ambele mâini împreunate la nivelul pieptului, fie cu mâna dominantă (stînga sau dreapta) care, în forma dactilemei B, cu palma orientată către exterior, arată acțiunea de separare, pauză sau delimitare.

O observație semnificativă în ceea ce privește acest prim demers de realizare a unei gramatici a limbajului mimico-gestual, și mai ales a *gramaticii primului Liturghier tradus în limbajul surzilor*, este faptul că în limbajul mimico-gestual elementele esențiale (sau purtătoare de informație nouă, respectiv subiectul) ale unei secvențe comunicative sunt poziționate la începutul comunicării. Un exemplu evidențiator este chemarea „*Domnului să ne rugăm*.” transpusă gestic sub forma **noi rugăm pe domnul** care, de-a lungul întregii slujbe, va fi semnalată nu la sfârșitul enunțului, ci la începutul acestuia.

Fondul lexical gestual religios

Acceptînd ca metodă pastorală comunicarea mimico-gestuală, Biserica Ortodoxă Română a fost pusă în fața necesității de a identifica în fondul gestic existent în anul 1996 și delimita gesturile laice ale persoanelor surde de gesturile cu încărcătură sacră necesare în comunicarea liturgică dintre credincioșii surzi și preoții oficianți.

Din această grijă și responsabilitate față de mesajul transmis surzilor în Biserică, am clădit un edificiu comunicațional; dacă limbajul mimico-gestual religios ar fi existat la momentul 1996, ar fi fost o altă situație, dar pe de-o parte, limbajul mimico-gestual laic era și este oricum foarte sărac și neuniformizat.

Frumusețea și trăirea noastră, a celor auzitori, când participăm la o slujbă într-o biserică bine pictată și cu interpretare muzicală pe măsură, sînt stări și trăiri care trebuie provocate, realizate și pentru frații surzi printr-o expunere gestuală corespunzătoare.

Ca urmare, limbajul mimico-gestual religios, elaborat începînd cu anul 1996, nu-mi aparține în sens propriu, ci își are sorginea în esteticul teologic-iconografic și gestic - cultic, ca tezaur al Bisericii. Necesitatea creării limbajului mimico-gestual liturgic poate fi foarte ușor explicată dacă plecăm de la cîteva din nenumăratele exemple care scot în evidență neputința unei exprimări adecvate într-un spațiu de cult:

- gestul **tată**, semnat prin răsucirea degetelor, care sugerează o mustață; de aici imposibilitatea noastră ca și clerici de a reprezenta pe nereprezentabilul Dumnezeu - Tatăl printr-un astfel de semn, ceea ce a dus la propunerea semnului: începînd cu A/alfa, secvență desprinsă din semnul canonic al închinării;

- semnele laice pentru **oraș**, respectiv **sat** care apar în ectenia mare, expuse gestic sub forma omului îngîmfat, cu nasul în vînt, respectiv a țaranului, omul

simplicu care este indicat prin mișcarea de ștergere a nasului sau care poartă sapa sub braț – o exprimare pe care o considerăm nepotrivită spațiului de cult.

Crăciun: - (Crăciunul) semnul laic era realizat prin imitarea/mimarea gestului de junghiere a porcului. În exprimare religioasă se gesticulează astfel: din steaua de pe bolta cerului coboară o rază de lumină Dumnezeiască, ce ajunge pînă spre capul pruncului Hristos.

Aceste aspecte nu puteau să treacă neobservate pentru că port întreaga responsabilitate a implementării acestui sistem de comunicare în Biserică și este inadmisibil ca un lexic cu conotații de argou să fie acceptat în mesajul liturgic. Limbajul mimico-gestual religios trebuie să conțină gesturi mature și oneste și să evite gesturile nepotrivite spațiului liturgic.

Cînd semnul liturgic comunică lauda, mulțumirea și cererea adresate lui Dumnezeu, el dobîndește harul divin pentru a sfinți, prin adevărul exprimat mintea, voința și inima celui ce îl vede și, mai ales, îl descifrează.

Fondul lexical care stă la baza lucrării *Simbolistica semnelor*⁶ este alfabetarul sacru oferit de Biserica Ortodoxă Română credincioșilor deficienți de auz pentru a aduce laudă lui Dumnezeu, Cel în Treime Închinat. Cartea *Simbolistica Semnelor* aduce prin urmare sistemului de comunicare al credincioșilor surzi informații gestuale cu încărcătură spirituală; pe acestea le-am numit semne sacre, avînd astfel în vedere proveniența lor: textul biblic, textul patristic, textul cultic-liturgic și iconografia ortodoxă. Tema religioasă servește, prin sugerarea unor semne mimico-gestuale, drept modalitate de a atinge și sensibiliza inima credinciosului surd.

O altă problemă a fost fondul lexical religios foarte sărac. Ca un exemplu, semnul *cruce*, realizat prin însemnarea cu semnul sfintei cruci, era polisemantic, însemnînd, în funcție de context, *cruce, duminică, ortodox, sfînt, curat*, etc.. Noi ne-am străduit să găsim termeni pentru fiecare noțiune în parte. Îmbogățirea lexicului religios s-a făcut pe două căi:

1. *resemantizare* a unor semne deja existente prin atribuirea unor înțelesuri apropiate ca nuanță de înțelesul de bază. Exemplu: *curat - sfînt* (adjectiv).

2. *inovarea* unor semne noi pentru noțiunile neacoperite gestic plecînd de la analiza semiotică a textului/ cuvîntului:

A) **semne inspirate din sfînta scriptură:** *Avraam, Iacov, Profet, Prooroc, Psalm, Încredințarea lui Toma, Binecuvîntare, Înălțare, Cincizecime, Îngenunchea Închinare etc.;*

B) **semne inspirate din sfînta tradiție:** *Sfînta Treime, Sfîntul Duh, Înălțarea Sinteii Crucii, Sfînta Filofteia, Sfîntul Spiridon, Ponțiu Pillat, Fariseu, Epistolă, Dreptmăritori, Ispită, Întinăciune, Naș, Păcat, Păcătos, Post, Pururea, Ziua Domnului, Bocet, Rob, Suspina, Suferi. etc.;*

C) **semne inspirate din cultul liturgic:** *Arhiereu, Preot, Diacon, Liturghie, Agheasmă Mare, Agheasmă Mică, Logodnă, Cununie, Proscomidie, Botez, Spovedanie etc.;*

---

⁶ Lucrare apărută la Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2009.

D) **semne inspirate din iconografie:** *Mîntuitor, Sfînt, Serafim, Bunavestire, Har, Nașterea Domnului (Crăciunul, Învierea, Slobozire /Eliberare, Dumnezeu Tatăl), Îngerii căzuți, Îngerii, Heruvimii, cîtor, smerit, cuvios etc;*

E) **semne de factură iconică:** *clopot, cruce etc.;*

F) **semne conceptualizate în duh specific teologiei și gîndirii ortodoxe:** *credință, credincios, Domnul, Dumnezeu etc.;*

G) **semne inspirate din practica credincioșilor ortodocși români:** *a cere binecuvîntare, pomană, a împărți, Sărutăm dreapta!, Cu aplecăciune!*

Cu toate acestea, pentru ca un cuvînt-semn să poată fi folosit în textul liturghierului, indiferent dacă este cu specific laic sau religios, am considerat că trebuie să îndeplinească următoarele cerințe:

1. să aibă caracteristicile unui semn gestic – propriu limbajului mimico-gestual;
2. să transmită o noțiune teologică, sau să ajute la conturarea unei viziuni teologice;
3. să aibă valoare estetică în sine și în ansamblul frazei, al contextului său.

Pentru o exprimare gestică literară, elevată, este necesară o amplitudine coregrafică și respectarea unei minime deontologii:

- gesturile trebuie executate decent și estetic, cît mai clar și expresiv;
- mimica și gestul trebuie executate, pe cît este posibil, simultan cu articularea verbală a cuvîntului.

Precizăm că rîvna și zelul de a contribui la îmbogățirea lexicului gestual religios din România trebuie să poarte girul unei binecuvîntări, a susținerii argumentate, pentru a nu crea gesturi nepotrivite și semne inadecvate. Este, deci, evident că nu orice semne (de factură religioasă sau nu) pot fi folosite în biserică, la Dumnezeiasca Liturghie. De aceea, semnele preluate din lexicul comun au fost supuse unei operații de selecție atentă și de cosmetizare pentru ca ansamblul să fie asemenea unei reprezentări de icoane în mișcare. Operația a fost cu atît mai dificilă cu cît eram conștienți că o modificare prea drastică ar fi înstrăinat prea mult textul față de adresanții săi și ar fi fost aproape de neînțeleles pentru credincioși. Oricum, termenii religioși suscită curiozitatea acestora și este necesară, evident, explicarea lor.

Lucrarea de asistență religioasă și socială acordată persoanelor surde din România, începută în anul 1996, în actuala Arhiepiscopie a Argeșului și Muscelului, și continuată sub patronajul Preafericitului Părinte Patriarh Daniel, a dus la constituirea pînă la momentul actual din: forme de învățămînt teologic preuniversitar, universitar și postuniversitar, 20 de parohii cu preoți slujitori și 10 profesori de religie în școlile de învățămînt special și un Centru Național de pregătire, catehizare și misiune ortodoxă pentru deficienții de auz din Patriarhia Română și Diaspora.

Biserica Ortodoxă Română promovează afirmarea limbajului mimico-gestual ca limbă maternă a persoanelor surde, în contextul promovării comunității surzilor cu statut de minoritate lingvistică, autorizarea personalului implicat în această slujire,

conform Legii 448/ 2006, respectarea recomandărilor pastorale privind modul adecvat de oficiere a unei slujbe pentru persoanele surde:

- întreg actul de cult transmis persoanelor surde să se officieze în limbaj vizual mimico-gestual, fiind exclusă orice formă de verbalizare; slujirea preotului să se facă exclusiv în limbajul mimico-gestual românesc religios, urmînd topica comunicării prin intermediul canalului vizual, specifică surzilor (fără voce);

- asigurarea unui spațiu de cult, distinct de cel al auzitorilor;

- în cazul construcțiilor de noi biserici, acestea să fie tip navă și cu solee înaltă; catapeteasma să fie de înălțime medie care să permită vizualizarea actelor de cult din Sfîntul Altar;

- orientarea spațială a preotului să fie numai către credincioși în timpul transmiterii mesajului liturgic.

Această misiune pastorală cu totul inedită și totuși atît de necesară este o mărturie de netăgăduit a lucrării Cincizecimii⁷ continue în cadrul Bisericii. O dovedește cel mai bine următorul fapt: la Cincizecime, fiecare dintre participanții la sărbătoare auzea predica apostolică în limba în care s-a născut – ebraică, egipteană, romană, greacă, arabă. În cazul de față un alt neam, al surzilor, *aude* Vestea cea Bună pe limba lui, limbajul mimico-gestual.

La o lectură sumară a textului din *Liturghierul tradus în limbaj mimico-gestual*⁸ se poate constata că actul de traducere în limbajul semnelor nu aduce niciun fel de atingere expresivității textului sacru, mai mult, secvențele de maximă înălțare spirituală, în care metaforele sunt cele care redau conținutul dumnezeirii, se regăsesc în limbajul mimico-gestual în toată frumusețea lor. Spre exemplu: enunțul „Împărate ceresc, Mîngîietorul, Duhul Adevărului, Vistierul Bunătăților și Dătătorul de viață” devine un „enunț” imagistic sau fragment imagistic ori „text” imagistic sub forma: „Împărate al cerurilor, Mîngîietorul/ mîngîiere⁹, Duhul Adevărului/ adevărat, Trezorer/ depozitar al darurilor duhovnicești, Dai / dătător/ creator [de] viață...” care păstrează toate caracteristicile textului-bază, „Mîngîietorul”, „Duhul Adevărului”, „Trezorer/ depozitar al darurilor duhovnicești” și „Dai / dătător/ creator [de] viață” păstrîndu-și caracterul apozitiv pe lângă baza „Împărate Ceresc”. Și în textul tradus își păstrează caracterul de predicat secundar al comunicării, exprimînd, detaliind sau complinind caracteristicile Dumnezeirii – oricum de nepătruns pentru mintea omenească. În același mod exemplificăm „Cincizecimea” continuă pe care momentul Epiclezei îl realizează în urma comunicării/ dialogului dintre preoții slujitori și credincioși și Tatăl Ceresc care trimite asupra tuturor Duhul Sfînt. Considerăm că aducerea în atenție în concret a subiectului, cel puțin în introducerea unei noi *invocări*, este de natură să faciliteze pătrunderea credincioșilor în planul rugăciunii și, totodată,

⁷ Faptele Apostolilor 2, 4.

⁸ Recomandăm lectura operei integrale.

⁹ Forma prin care Duhul Sfînt vine, conform cuvîntului biblic, ca o adiere, ca o briză; Ioan 14, 16: *Domnul ne vorbește lămurit despre venirea Celui Care ne va fi ... „Mîngîietor” după plecarea Sa la Tatăl.*

redarea unor verbe prin substantive-nume de acțiuni în transcrierea traducerii o explicăm prin faptul că gestul implică verbul, dar numele acțiunii se redă, ca și în limba română, prin substantive („Dai / dătător/ creator [de] viață”). Podoaba darurilor Duhului Sfânt sunt atât de sugestiv reprezentate în Toparul Ceasului al treilea, încât cel dintâi gest treimic se transformă într-Unul-Duhul Sfânt pe Care Îl primim de la Tatăl cu ambele brațe deschise, ridicate și este adus acest Duh Preasfânt și Care nu vrem să-L ia de la noi, ci așa cum în gestul fotografic L-am primit de sus cu ambele mâini, tot astfel Îl dăruim.

În privința mijloacelor de realizare, am mai adăuga faptul că traducerea s-a bazat pe echivalența semantică a celor două limbaje, sprijinindu-ne afirmația pe un exemplu dat de statutul de *Doamnă*, redat prin gestul „Maică-Fecioară”, iar pentru *Teotocos* „Născătoarea/ Ai născut [pe] Pruncul-Dumnezeu” ceea ce ne îndreptățește să considerăm această operă o traducere veritabilă, nu o simplă transpunere a limbii române în limbajul semnelor.

Bibliografie

- Alincăi, Cornel, 2000, *Gramatica formelor vizuale*, Ed. Paralela 45, Pitești
- Biblia sau Sfânta Scriptură*, , 2001, ediție jubiliară a Sfântului Sinod, versiune diortosită după Septuaginta, redactată, adnotată de Bartolomeu Valeriu Anania, Arhiepiscopul Clujului sprijinit pe numeroase alte osteneli, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București
- Braniște, Ene, Braniște, Ecaterina, 2001, *Dicționar enciclopedic de cunoștințe religioase*, Editura Diecezană, Caransebeș
- Dascălu, Nicolae, 2000, *Comunicare pentru comuniune*, Editura Trinitas, Iași
- Dumas, Felicia, 2000, *Gest și expresie în liturgia ortodoxă*, Editura Institutul European, Iași
- Filocalia*, trad. Dumitru Stăniloae, Tipografia Arhidiecezană, Sibiu, vol. 2 (1947), vol. 3 (1948), Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, vol. 6 (1977), vol. 7 (1977), vol. 9 (1980), vol. 10 (1981), Editura Episcopiei Romanului și Hușilor, vol 11, (1990)
- Învățătura de credință creștină ortodoxă*, 2001 tipărită sub îndrumarea și cu purtarea de grijă a Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, cu aprobarea Sfântului Sinod, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București
- Ivăniș-Frențiu, Maria, 2001, *Limba română și limbajul rugăciunii*, Ed. Anastasia, București
- Liturghierul*, 2000, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București
- Onu, Constantin, 2003, *Comunicare și slujire prin limbajul mimico-gestual*, Editura Universității din Pitești
- Onu, Constantin, 2005a, *Dumnezeiasca Liturghie a Sfântului Ioan Gură de Aur*, Editura Universității din Pitești
- Onu, Constantin, 2005b, *Dumnezeiasca Liturghie a Sfântului Vasile cel Mare*, Editura Universității din Pitești

- Onu, Constantin, 2005c, *Semnele credinței*, Editura Universității din Pitești
- Onu, Constantin, 2005d, *Sfânta Liturghie a Darurilor mai înainte sfințite*, Editura Universității din Pitești
- Onu, Constantin, 2007, *Misiunea Bisericii Ortodoxe Române față de credincioșii deficienți de auz și de vedere (teză de doctorat)*, Editura Universității din Pitești
- Onu, Constantin, 2008a, *Dicționar religios al limbajului mimico-gestual*, Editura Universității din Pitești
- Onu, Constantin, 2008b, *Liturghierul tradus în limbajul mimico-gestual liturgic românesc*, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București
- Onu, Constantin, 2009, *Simbolistica semnelor*, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București
- Sfântul Vasile cel Mare, 1986, *Scrieri I*, trad. D. Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București
- Stănică, Ilie, Popa, Mariana, Popovici, Doru-Vlad, 2001, *Psihologie specială – deficiența de auz*, Editura Pro Humanitate, București
- Stăniloae, Dumitru, 1992, *Spiritualitatea Ortodoxă. Ascetica și mistica*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române
- Stăniloae, Dumitru, 1996/1997, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, ediția a doua, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, vol. 1, 2, 3
- Vintilescu, Petre, 1998, *Liturghierul explicat*, Editura Institutului Biblic și de Misiune a Bisericii Ortodoxe Române, București